

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
KARL ROEMER
της 7ης Φεβρουαρίου 1968*

Διάγραμμα

Εισαγωγή (πραγματικά περιστατικά, ερωτήματα του παραπέμποντος δικαστηρίου).....	695
Νομική εκτίμηση.....	697
Προκαταρκτική παρατήρηση	697
1. Επί του πρώτου ερωτήματος.....	698
α) Επί του άρθρου 85	698
β) Επί του άρθρου 86	699
2. Επί του δευτέρου ερωτήματος	702
3. Περίληψη.....	703

*Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,*

κλων λόγω της φύσεως των ερωτημάτων που ανακύπτουν, έχουν ως εξής.

Η διαδικασία παραπομπής που κινήθηκε με ερώτημα του *Gerechtshof te Den Haag* (της Χάγης) έχει ακόμη μία φορά ως αντικείμενο το δίκαιο ανταγωνισμού της Συνθήκης ΕΟΚ. Τα πραγματικά περιστατικά από τα οποία πρέπει να εκκινήσουμε και τα οποία επέσυραν την προσοχή ευρέων κύ-

Η αμερικανική εταιρία *Parke, Davis and Co.* με έδρα το Ντητρώιτ είναι κάτοχος δύο ολλανδικών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας προς (βιολογική και χημική) παρασκευή του αντιβιοτικού *chloramphenicol*. Παραχώρησε σε ολλανδική φίρμα με έδρα το Ντελφτ άδειες εκμεταλλεύσεως και υποχρεούται για τον λόγο αυτόν έναντι της αδειούχου

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

να προστατεύει δικαστικώς το δικαίωμα της ευρεσιτεχνίας στις Κάτω Χώρες.

Πρέπει να παρατηρηθεί στο σημείο αυτό ότι, κατά το ολλανδικό δίκαιο, τα φάρμακα δεν μπορούν μεν να αποτελέσουν αντικείμενο διπλώματος ευρεσιτεχνίας, ο κάτοχος όμως διπλώματος για τη μέθοδο παρασκευής έχει επίσης το αποκλειστικό δικαίωμα να θέτει σε κυκλοφορία τα προϊόντα που παρασκευάστηκαν με την προστατευόμενη μέθοδο. Στη διαδικασία που εφαρμόζεται επί προσβολών του δικαιώματος ευρεσιτεχνίας προκειμένου για τα λεγόμενα «νέα» προϊόντα ισχύει άλλωστε, κατά τον νόμο της 7ης Νοεμβρίου 1910, το μαχητό εκ μέρους του εκάστοτε προσβολέα τεκμήριο ότι οι παλούμενες ποσότητες παρασκευάστηκαν κατά την προστατευόμενη μέθοδο χωρίς άδεια του κατόχου του διπλώματος.

Τα δικαιώματα ευρεσιτεχνίας της εταιρίας Parke Davis προσβλήθηκαν προφανώς από τη θέση σε κυκλοφορία του chloramphenicol από διάφορες ευρωπαϊκές χώρες εκ μέρους μιας βελγικής εταιρίας (της εταιρίας Probel, με έδρα τις Βρυξέλλες) καθώς και δύο ολλανδικών εταιριών (της ανώνυμης εταιρίας Reese en Beintema-Interpharm και της εμπορικής εταιρίας Centrafarm, και οι δύο με έδρα το Ρόττερνταμ) χωρίς την άδεια του δικαιούχου ή του αδειούχου (εκμεταλλεύσεως) στην Ολλανδία. Έτσι άρχισε το 1958 στο Ρόττερνταμ δίκη, στην οποία η εταιρία Parke Davis ζητούσε την καταδίκη των τριών εταιριών που προαναφέρθηκαν σε καταβολή αποζημιώσεως λόγω προσβολής των δικαιωμάτων της ευρεσιτεχνίας και σε απαγόρευση της περαιτέρω προσβολής των δικαιωμάτων ευρεσιτεχνίας με απειλή χρηματικής ποινής. Κατά τα διάφορα στάδια της δίκης που έφθασε μέχρι το Hoge Raad εξετάστηκε σειρά πραγματικών ζητημάτων και προβλημάτων του ολλανδικού δικαίου της ευρεσιτεχνίας, τα οποία, ιδίως αφού δεν κατέστη δυνατό να

αποδειχθεί ότι το επίμαχο chloramphenicol παρασκευάστηκε με άλλη μέθοδο, κρίθηκαν κατά το μεγαλύτερο μέρος τους με την απόφαση του Gerechtshof της Χάγης της 30ής Ιουνίου 1967. Η απόφαση αυτή πράγματι στηρίζεται σε προσβολή των δικαιωμάτων ευρεσιτεχνίας της εταιρίας Parke Davis και καταδικάζει την εταιρία Centrafarm σε καταβολή αποζημιώσεως (είχε προηγηθεί παραίτηση από ανίστοια αιτήματα κατά των λοιπών εναγόμενων) και απαγορεύει σε όλες τις εναγόμενες μελλοντικές προσβολές των δικαιωμάτων ευρεσιτεχνίας με απειλή χρηματικής ποινής. Ένα σημείο, εντούτοις, δεν λύθηκε από την απόφαση, σχετικά δηλαδή με τη διάθεση chloramphenicol προελεύσεως Ιταλίας, του μοναδικού μέλους κράτους της ΕΟΚ, στο οποίο η εταιρία Parke Davis δεν κατέχει δίπλωμα ευρεσιτεχνίας για την παρασκευή του αντιβιοτικού, επειδή κατά το ιταλικό δίκαιο τα φάρμακα και οι μέθοδοι παρασκευής τους δεν προστατεύονται με δικαιώματα ευρεσιτεχνίας (πρβλ. σχετικά τη λεπτομερή έκθεση του υπομνήματος της Centrafarm). Ιδίως η εναγόμενη Centrafarm είχε αναφέρει ότι «τον τελευταίο καιρό» είχε πουλήσει στην Ολλανδία μόνο chloramphenicol που είχε παρασκευαστεί στην Ιταλία, όπου, ενόψει των ιδιαιτεροτήτων του ιταλικού δικαίου περί ευρεσιτεχνίας, μπορούσε να πωλείται ελεύθερα. Ισχυρίστηκε ότι η επίτευξη εκ μέρους της Parke Davis απαγορεύσεως εισαγωγής με επίκληση του δικαιώματος ευρεσιτεχνίας δεν είναι επιτρεπτή κατά το δίκαιο ανταγωνισμού της Συνθήκης ΕΟΚ (άρθρα 85, παράγραφος 1, και 86) και μάλιστα ιδίως επειδή οι καταναλωτές στις Κάτω Χώρες δεν θα μπορούσαν να απολαύσουν, διαφορετικά, τις, κατά τα λεγόμενα, ουσιαστικά χαμηλότερες ιταλικές τιμές. Η επίλυση του ζητήματος αυτού θεωρήθηκε από το δικαστήριο της Χάγης κρίσιμη για την έκδοση αποφάσεως. Αποφάσισε έτσι, ύστερα από αίτημα της Centrafarm, στην απόφαση που ήδη αναφέρθηκε της 30ής Ιουνίου 1967, να προσφύγει κατά το άρθρο 177 στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο και να του υποβάλει τα εξής δύο ερωτήματα:

1) Εμπίπτει στις απαγορευόμενες και καταχρηστικές πρακτικές που προβλέπονται από τα άρθρα 85, παράγραφος 1, και 86 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας σε συνδυασμό με τις διατάξεις των άρθρων 36 και 222 της συνθήκης αυτής, η επίτευξη εκ μέρους του κατόχου διπλώματος ευρεσιτεχνίας, που χορηγήθηκε από τις αρχές κράτους μέλους, δικαστικής αποφάσεως βάσει αυτού του διπλώματος, κατά την οποία πρέπει να παραλείπεται στο έδαφος αυτού του κράτους μέλους η θέση σε κυκλοφορία, η μεταπώληση, η μίσθωση, παράδοση ή φύλαξη ή χρησιμοποίηση για λογαριασμό άλλων προϊόντος προελεύσεως άλλου κράτους μέλους, για την παρασκευή και διάθεση του οποίου δεν έχουν χορηγηθεί αποκλειστικά δικαιώματα στο έδαφος του εν λόγω κράτους μέλους;

2) Αρμόζει διαφορετική απάντηση στο πρώτο ερώτημα, όταν εκείνος που απέκτησε τα δικαιώματα του κατόχου διπλώματος ευρεσιτεχνίας πωλεί το προϊόν στο έδαφος του κράτους μέλους που αναφέρθηκε αρχικά σε τιμή ανώτερη από την τιμή που πρέπει να καταβάλει ο καταναλωτής στην περιοχή αυτή για το προϊόν που κατάγεται από το άλλο κράτος μέλος;

Δεδομένου ότι με τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν προφανώς θεμελιώδη προβλήματα της σχέσεως μεταξύ εθνικού δικαίου ευρεσιτεχνίας και δικαίου του ανταγωνισμού της Κοινότητας, η συμμετοχή στην κινηθείσα διαδικασία παραπομπής ήταν ιδιαίτερα ευρεία. Κατατέθηκαν έτσι (στο Δικαστήριο) (κατά το άρθρο 20 του Οργανισμού ΕΟΚ του Δικαστηρίου) γραπτές παρατηρήσεις των διαδίκων της κύριας δίκης (εκτός από την Interpharm), των Κυβερνήσεων του Βασιλείου των Κάτω Χωρών, της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας και της Γαλλικής Δημοκρατίας καθώς και της Επιτροπής των Ευ-

ρωπαϊκών Κοινοτήτων. Και στην προφορική διαδικασία συμμετέσχον όλοι οι ανωτέρω (με εξαίρεση την Ολλανδική Κυβέρνηση).

Τώρα θα εξετάσω πώς πρέπει να απαντηθούν τα παραπάνω ερωτήματα. Ο αριθμός των συμμετεχόντων στη δίκη και τα διαφορετικά τους επιχειρήματα δεν διευκολύνει το έργο μου.

Νομική εκτίμηση

Προκαταρκτική παρατήρηση

Πριν αναλάβω το πραγματικά ερμηνευτικό μου έργο, σκόπιμες είναι μερικές σύντομες προκαταρκτικές παρατηρήσεις ως προς την έκταση των ερωτημάτων που ανέκυψαν. Φαίνονται αναγκαίες, επειδή μερικοί από τους συμμετέχοντες (δηλαδή η Επιτροπή, η Ολλανδική Κυβέρνηση και, από τους εναγόμενους, η Centrafarm) ασχολήθηκαν γραπτώς και προφορικά με προβλήματα, τα οποία έχουν μόνο μακρινή σχέση με τα πραγματικά περιστατικά που πρέπει να κρίνει το εθνικό δικαστήριο, στην πραγματικότητα όμως δεν αντιμετωπίζονται στα υποβληθέντα ερωτήματα. Πρόκειται για το πρόβλημα του λεγόμενου «παράλληλου διπλώματος» ή, με άλλους λόγους, για την περίπτωση, κατά την οποία επιχείρηση έχει δίπλωμα ευρεσιτεχνίας σε κράτος μέλος και θέλει να εμποδίσει την εισαγωγή του από κράτη μέλη, στα οποία έχει επίσης δικαιώματα ευρεσιτεχνίας, αυτά όμως θεωρούνται εξηνητημένα, επειδή το προϊόν τέθηκε σε κυκλοφορία από τον κάτοχο του διπλώματος ή με τη θέλησή του, και ο κάτοχος του διπλώματος μπόρεσε, επομένως, να αποκομίσει ήδη οφέλη από την εκμετάλλευση των δικαιωμάτων του. Ιδίως η Επιτροπή θεωρεί δυνατό να συμπεριληφθεί το πραγματικό αυτό στον ερμηνευτικό συλ-

λογισμό, επειδή στο πραγματικό της αποφάσεως παραπομπής (στο γαλλικό κείμενο) γίνεται λόγος μόνο για προϊόντα προερχόμενα από την Ιταλία («provenant d'Italie») και όχι για προϊόντα καταγωγής Ιταλίας («originaires d'Italie»). Μπορεί κανείς, κατά την άποψη της Επιτροπής, να φανταστεί ότι τα επίμαχα προϊόντα εισήχθησαν μεν από την Ιταλία, είχαν θεθεί όμως σε ελεύθερη κυκλοφορία στην Ιταλία από άλλο κράτος, στο οποίο παρασκευάστηκαν και τέθηκαν σε κυκλοφορία από Ολλανδό κάτοχο διπλώματος ευρεσιτεχνίας (ή με τη συναίνεση του τελευταίου, βάσει άλλου διπλώματος). Μπορεί κανείς να φανταστεί επίσης ότι τα επίμαχα προϊόντα παρασκευάστηκαν μεν στην Ιταλία (δηλαδή χωρίς δικαίωμα ευρεσιτεχνίας), τέθηκαν όμως ύστερα σε κυκλοφορία από τον Ολλανδό κάτοχο του διπλώματος ή με τη συγκατάθεσή του, σε άλλο κράτος μέλος, στο οποίο υφίσταται προστασία του διπλώματος.

Δεν θα ακολουθήσω αυτές τις τεχνητές και απίθανες, κατά τα φαινόμενα, κατασκευές και τις απόψεις της Επιτροπής (και άλλων διαδίκων) που στηρίζονται σ' αυτές, επειδή δεν επιτρέπεται να απαντήσω «ultra petita». Δεν στηρίζονται προφανώς στην εθνική δίκη, από την οποία δεσμεύομαι. Πολύ περισσότερο προκύπτει από το σκεπτικό της αποφάσεως παραπομπής, προπαντός από την αναφορά των ισχυρισμών της Centrafarm (που κάνει λόγο μόνο για προϊόντα που παρασκευάστηκαν στην Ιταλία και εξήχθησαν απευθείας στις Κάτω Χώρες), καθώς και από το γεγονός ότι οι εισαγωγές από άλλα κράτη μέλη είχαν ήδη απαγορευθεί, σαφέστατα ποια πραγματικά περιστατικά και μόνο έχει προ οφθαλμών το ολλανδικό δικαστήριο. Σημασία έχει, επομένως, μόνο το ερώτημα, εάν βάσει του ολλανδικού δικαίου μπορεί να παρασχεθεί προστασία στον κάτοχο ολλανδικού διπλώματος ευρεσιτεχνίας, υπό τη μορφή αξιώσεων αποζημιώσεως και δικαστικών αποφάσεων περί παραλείψεως εισαγωγών, χωρίς τη συγκατάθεσή του, προϊόντων που προστατεύονται από το δίπλωμα, από χώρα, στην

οποία δεν υφίσταται προστασία της ευρεσιτεχνίας και στην οποία (τα προϊόντα) μπόρεσαν να παρασκευαστούν και να τεθούν σε κυκλοφορία χωρίς την άδεια του κατόχου του διπλώματος, ή εάν το δικαίο του ανταγωνισμού της Συνθήκης ΕΟΚ αποκλείει την επίκληση αυτών των εθνικών δικαίων της ευρεσιτεχνίας.

Στο εξής έχω να ασχοληθώ μόνο με αυτή την προβληματική, ενώ τα περαιτέρω ερωτήματα, που τέθηκαν προπαντός από την Επιτροπή, πρέπει να επιφυλαχθούν σε μελλοντική δίκη, η απόφαση επί της οποίας θα εξαρτάται πράγματι από αυτά.

1. Επί του πρώτου ερωτήματος

Κατά την απάντηση του πρώτου ερωτήματος, τη διατύπωση του οποίου δεν χρειάζεται τώρα να επαναλάβω, είναι σκόπιμη, κατά τη γνώμη μου, μια διαίρεση βάσει των δύο άρθρων της Συνθήκης που αναφέρονται σ' αυτό. Θα στραφώ λοιπόν καταρχήν στο άρθρο 85 και θα εξετάσω στη συνέχεια τη σημασία του άρθρου 86 εν προκειμένω.

α) Επί του άρθρου 85

Όσον αφορά το άρθρο 85 της Συνθήκης ΕΟΚ, οι παρατηρήσεις μου μπορούν να είναι σύντομες. Η διάταξη αυτή απαγορεύει, ως γνωστό, ορισμένες συμφωνίες μεταξύ περισσοτέρων επιχειρήσεων, αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη πρακτική, ισχύει δηλαδή μόνο για περιπτώσεις, κατά τις οποίες προκαλείται περιορισμός του ανταγωνισμού ή επηρεασμός του εμπορίου μέσω της εκούσιας εναρμονισμένης δράσεως περισσοτέρων επιχειρήσεων.

Κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει προφανώς με τα παρόντα πραγματικά περιστατικά. Έχουμε να κάνουμε με μονομερή ενέργεια του κατόχου του διπλώματος ευρεσιτεχνίας, δηλαδή την προβολή των εθνικών, πρωτογενών (μη στηριζόμενων επί συμφωνίας) δικαιωμάτων. Ακόμα και αν αυτός υπέχει την υποχρέωση ασκήσεως του δικαιωμάτος του έναντι του αδειούχου εκμεταλλεύσεως στην Ολλανδία, δεν είναι η συμφωνία αυτή που μπορεί να επηρεάσει τον ανταγωνισμό, αλλά μόνο το εθνικό δικαίωμα ευρεσιτεχνίας.

Πρέπει έτσι να διαπιστωθεί, όπως ορθά παρατηρούν η Ομοσπονδιακή και η Γαλλική Κυβέρνηση, ότι το άρθρο 85, κατά τη φύση των πραγμάτων, δεν μπορεί να εφαρμοστεί επί των παρόντων πραγματικών περιστατικών.

β) Επί του άρθρου 86

Δεν φαίνεται τόσο απλή η απάντηση στο ερώτημα, εάν το άρθρο 86, που απαγορεύει την κατάχρηση δεσπόζουσας θέσεως στην αγορά, μπορεί να αντισταχθεί στην άσκηση δικαιωμάτων ευρεσιτεχνίας. Οι περισσότεροι διάδικοι επεκτάθηκαν αρκετά κατά την απάντηση αυτού του ερωτήματος. Ας μου επιτραπεί να ενεργήσω ανάλογα. Ακούσαμε ότι το ολλανδικό δίκαιο (παράγραφος 30 του νόμου της 7ης Νοεμβρίου 1910) αναγνωρίζει στον κάτοχο διπλώματος ευρεσιτεχνίας αποκλειστικό και χρονικά περιορισμένο δικαίωμα προς εκμετάλλευση της εφευρέσεως (παρασκευή και διάθεση του προστατευόμενου προϊόντος) στο ολλανδικό έδαφος. Το δικαίωμα αυτό εξαντλείται μόνον, όταν το προστατευόμενο προϊόν τεθεί σε κυκλοφορία από τον κάτοχο του διπλώματος ή με την συγκατάθεσή του, και μάλιστα, κατά τη κρατούσα νομολογία, όταν τεθεί σε κυκλοφορία στις Κάτω Χώρες. Ισχύει έτσι (όπως και σε άλλα κράτη μέλη) η αρχή της εδαφικότητας.

Το εθνικό αυτό δικαίωμα ευρεσιτεχνίας, στο σημείο αυτό φαίνεται να υφίσταται ομοφωνία, σε γενικές γραμμές, των διαδίκων, δεν θα έπρεπε να θίγεται κατά την υπόσταση ούτε κατά την ουσία του από τη Συνθήκη ΕΟΚ¹. Υπέρ της απόψεως αυτής μπορούν πράγματι να ανευρεθούν πολλές ενδείξεις στη Συνθήκη, και μάλιστα στα άρθρα 36 και 222. Στο άρθρο 36 αναγνωρίζεται, αν και, όπως υποστηρίζει ορθά η Επιτροπή, όχι ανεπιφύλακτα, ότι, κατά παρέκκλιση από τις διατάξεις των άρθρων 30 έως 34, πρέπει να γίνονται ανεκτοί περιορισμοί της κυκλοφορίας των εμπορευμάτων (ή, με άλλους λόγους: κατανομή των αγορών) στο μέτρο που απαιτούνται από την ύπαρξη εθνικών δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας. Το άρθρο 222 της Συνθήκης αφήνει κατά τρόπο ρητό άθικτο το καθεστώς της ιδιοκτησίας στα κράτη μέλη. Αυτό σημαίνει, κατά την ορθή άποψη (σε αντίθεση προς ορισμένους υπαινιγμούς της Επιτροπής που κάνει εσφαλμένα λόγο, επικαλούμενη το άρθρο 83 της Συνθήκης ΕΚΑΧ, μόνο για ελευθερία επιλογής μεταξύ μορφών επιχειρήσεων ιδιωτικού και δημοσίου δικαίου), ότι όλα τα ουσιαστά στοιχεία εθνικού καθεστώτος της ιδιοκτησίας πρέπει να παραμείνουν άθικτα, άρα και η υπόσταση των όμοιων προς την ιδιοκτησία δικαιωμάτων επί εφευρέσεων. Υπέρ αυτού συνηγορεί, όπως έθιξαν μερικοί διάδικοι, μάλιστα σε ορισμένα σημεία η διατύπωση της αποφάσεως Grundig, δηλαδή τα σημεία, στα οποία δεν απορρίφθηκε εκ των προτέρων η επίκληση του άρθρου 222 ως προς με τα δικαιώματα βιομηχανικής ιδιοκτησίας. Μόνο

1 — Πρβλ. γνωμοδότηση του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου περί της επιδράσεως των κανόνων περί ανταγωνισμού της Συνθήκης ΕΟΚ επί των δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας, *GRUR, ausländischer und internationaler Teil*, 1959, 392, Plaisant, *Le traité de la C.E.E., l'article 85 et les droits de propriété industrielle*, dans: *Propriété industrielle et Marché commun*, σ. 145, Wagret, *La propriété industrielle et le droit européen des ententes*, *Revue du Marché commun* 1962, 431, Jansse et autres, *Der Einfluß der Wettbewerbsregeln des EWG-Vertrages auf die gewerblichen Schutzrechte*, *GRUR, ausländischer und internationaler Teil*, 1961, 276.

με την ερμηνεία αυτή αποκτούν λογικό νόημα οι κατά τα λοιπά από το 1959 συνηχόμενες προσπάθειες για μία ευρωπαϊκή σύμβαση περί προσαρμογής του εθνικού δικαίου της ευρεσιτεχνίας στις απαιτήσεις της κοινής αγοράς.

Η ουσία και ο πυρήνας των εθνικών δικαιών της ευρεσιτεχνίας θα θίγονταν πάντως εντελώς προφανώς, εάν κανείς, επικαλούμενος τις απαιτήσεις της κοινής αγοράς, εγκατέλειπε την αρχή της ανεξαρτησίας των εθνικών δικαιωμάτων ευρεσιτεχνίας και τη γενικώς αναγνωρισμένη αρχή της εδαφικότητας σε ένα πραγματικό όπως το προκείμενο, εάν δηλαδή αναγνώριζε εξάντληση του δικαιώματος ευρεσιτεχνίας ή, με άλλους λόγους, τον αποκλεισμό των αξιώσεων προστασίας που πηγάζουν από αυτό, ακόμη και αν προστατευόμενα προϊόντα τέθηκαν σε κυκλοφορία χωρίς τη συγκατάθεση του κατόχου του διπλώματος σε χώρες όπου δεν υπάρχει προστασία. Στην περίπτωση αυτή δεν θα απέμεναν πράγματι πολλά από το νομικό μονοπώλιο εκμεταλλεύσεως που αποσκοπεί να εξασφαλίσει στον εφευρέτη την ευκαιρία δίκαιης ανταμοιβής, αφού μη δικαιούχοι θα μπορούσαν να προμηθεύουν ανεμπόδιστα την κοινή αγορά από χώρα, όπου η ευρεσιτεχνία δεν προστατεύεται και μάλιστα με ευνοϊκότερους όρους από τον ίδιο τον εφευρέτη (επειδή δεν υποβάλλονται στα ειδικά έξοδα αναπτύξεως των κατόχων του διπλώματος ή των αδειούχων εκμεταλλεύσεως). Οι επιπτώσεις στην οικονομία και στην πρακτική του δικαίου της ευρεσιτεχνίας θα ήταν σημαντικότατες. Μια τέτοια απώλεια της ουσίας και της αξίας του δικαιώματος ευρεσιτεχνίας θα μπορούσε να εμποδίσει την τεχνική πρόοδο, διότι θα εξέλιπαν πολλαπλά για τις επιχειρήσεις τα κίνητρα να δαπανούν για την έρευνα και την ανάπτυξη· πράγματι, δεν θα υπήρχε προοπτική δίκαιης ανταμοιβής με τη μορφή αποτελεσματικού νομικού μονοπωλίου εκμεταλλεύσεως για ορισμένο χρόνο. Θα έπρεπε να αναμένει κανείς ότι οι εφευρέσεις θα παρέμεναν απόρρητες (με την

προσδοκία εξασφάλισεως της μονοπωλικής εκμεταλλεύσεως), πράγμα που θα στερούσε από άλλες επιχειρήσεις τη δυνατότητα να προχωρούν στις εργασίες βάσει ανακαλύψεων που πραγματοποιήθηκαν, καθώς και τη νομική δυνατότητα συμμετοχής στην εκμετάλλευση με την παραχώρηση αδειών.

Αν, επομένως, δεν μπορεί, όσον αφορά τα άρθρα 36 και 222 της Συνθήκης, να λεχθεί ότι η προστασία του διπλώματος ευρεσιτεχνίας εκλείπει σε μία χώρα ήδη όταν τα προστατευόμενα προϊόντα τέθηκαν σε κυκλοφορία σε χώρα όπου δεν ισχύει δίπλωμα ευρεσιτεχνίας χωρίς τη συγκατάθεση του κατόχου του διπλώματος, απομένει μόνο το ερώτημα, σε ποιο βαθμό θα μπορούσε να εφαρμοστεί εδώ η διάταξη του άρθρου 86 περί καταχρήσεως δεσπόζουσας θέσεως.

Δεν μπορεί κανείς, κατ' ορθή εκτίμηση, να αποκλείσει εκ των προτέρων κάτι τέτοιο, όσον αφορά τα δικαιώματα ευρεσιτεχνίας. Αυτό φάνηκε ήδη στην υπόθεση Grundig ως προς το σχετικό φαινόμενο του δικαιώματος επί του σήματος, του οποίου η υπόσταση παρέμεινε μεν άθικτη, η άσκησή του όμως αναγκάστηκε να υποστεί ορισμένους περιορισμούς (δηλαδή στον βαθμό που μπορούσε να γίνεται λόγος για κατάχρηση, όσον αφορά την αποτελεσματικότητα του δικαίου του ανταγωνισμού της Κοινότητας). Και το εθνικό δίκαιο της ευρεσιτεχνίας γνωρίζει στο σημείο αυτό ορισμένους περιορισμούς, π.χ. όσον αφορά τις απαιτήσεις του δικαίου του ανταγωνισμού ή του αγορανομικού δικαίου (όπως μας έδειξε, μεταξύ άλλων, η Γαλλική Κυβέρνηση).

Ας εξετάσω λοιπόν ποια στοιχεία του πραγματικού του άρθρου 86 πρέπει να προσεχθούν ιδιαίτερα και ποιο νόημα πρέπει να

τους αποδοθεί, όσον αφορά την περίπτωση που μας ενδιαφέρει.

Πρώτη προϋπόθεση είναι η ύπαρξη δεσπόζουσας θέσεως στην κοινή αγορά ή σε σημαντικό τμήμα της. Στο σημείο αυτό υπογραμμίστηκε από τους περισσότερους διαδίκους ότι πρόκειται για οικονομική έννοια, δεν αρκεί, συνεπώς, η ύπαρξη νομικού μονοπωλίου (όπως αυτό που έχει ο κάτοχος του διπλώματος), αλλά πρέπει να διαπιστωθεί ποια θέση έχει ο κάτοχος του διπλώματος ευρεσιτεχνίας στην αγορά, εάν το προϊόν που παράγει δεν υφίσταται ανταγωνισμό ή ουσιώδη ανταγωνισμό, ως εκ της φύσεώς του, εάν δηλαδή ο αποκλειστικός δικαιούχος έχει τη δυνατότητα καθορισμού των τιμών και των όρων. Μπορεί πράγματι να φανταστεί κανείς ότι υπάρχουν διπλώματα ευρεσιτεχνίας εμπορικά μη εκμεταλλεύσιμα (περίπτωση, κατά την οποία ο δικαιούχος δεν έχει καμία επίδραση επί της αγοράς). Είναι περαιτέρω δυνατό να φροντίζουν οι περισσότεροι αδειούχοι (εκμεταλλεύσεως) για επαρκή ανταγωνισμό, να υφίστανται άλλες μέθοδοι παρασκευής του προστατευόμενου προϊόντος (πράγμα που ισχυρίζονται και οι ίδιες οι εναγόμενες) ή, όπως αναφέρει η ενάγουσα για το *chlorthalphenicol*, πολλά παρόμοια προϊόντα άλλων επιχειρήσεων να εγγυώνται τον ανταγωνισμό (και δεν έχει σημασία, εάν αυτό συμβαίνει κατά την κρίση των τελικών καταναλωτών ή των εντελλόμενων ιατρών). Η ύπαρξη δικαιώματος ευρεσιτεχνίας δεν θα αρκούσε μόνη για να πληρώσει το πρώτο στοιχείο του πραγματικού του άρθρου 86, αλλά θα έπρεπε να προβεί κανείς, εν πάση περιπτώσει, σε οικονομική εξέταση του είδους που περιέγραψα. Στην ερμηνευτική διαδικασία μπορεί πάντως, κατ' εμέ, να μένει εδώ ανοιχτό το ζήτημα, σε ποιο μέτρο το εθνικό δικαστήριο μπορεί να στηριχτεί σε ορισμένα τεκμήρια για την ύπαρξη ανταγωνισμού έναντι προϊόντων που προστατεύονται με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, τεκμήρια, όπως αυτά που θεωρεί δικαιολογημένα η ενάγουσα².

Κατά δεύτερο λόγο πρέπει να τονιστεί ότι το άρθρο 86 κάνει λόγο για εκμετάλλευση μιας θέσεως στην αγορά. Επομένως, όπως υποστηρίζει προπαντός η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση, δεν απαγορεύονται όλες οι ενέργειες του αποκλειστικού δικαιούχου, αλλά μόνο αυτές που ενέχουν εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσεως. Με άλλους λόγους, η δεσπόζουσα θέση στην αγορά πρέπει να χρησιμοποιείται ως μέσο προς επίτευξη ορισμένου στόχου. Μπορεί κανείς, πράγματι, να αναρωτηθεί από εννοιολογική άποψη, εάν μπορεί να γίνεται καθόλου λόγος για κάτι τέτοιο κατά την άσκηση του εθνικού δικαιώματος ευρεσιτεχνίας, επειδή καθοριστική για την προβολή του είναι μόνο η αντικειμενική νομική κατάσταση, όχι, αντίθετα, η θέση του κατόχου του διπλώματος στην αγορά. Δεν θα έπρεπε, εντούτοις, να εμβαθύνει κανείς περαιτέρω στην προβληματική αυτή που ίσως φαίνεται κάπως σοφιστική· αλλά η προσοχή θα έπρεπε να κατευθυνθεί προς το τρίτο στοιχείο του πραγματικού, ως προς το οποίο είναι, κατά τη γνώμη μου, δυνατό να εκφράσει κανείς εντελώς σαφείς απόψεις.

Το άρθρο 86 απαιτεί προπαντός «καταχρηστική εκμετάλλευση» της δεσπόζουσας θέσεως, όσον δε αφορά το δικαίωμα ευρεσιτεχνίας, κατάχρηση κατά την επίκλησή του. Η κανονική χρήση, η οποία αντιστοιχεί στην ουσία και τον σκοπό του δικαιώματος, δεν μπορεί ποτέ να απαγορευθεί από το άρθρο 86³. Έτσι, όμως, έχει το πράγμα σε μία περίπτωση όπως η προκειμένη. Ως γνωστό απαγορεύσεις με τη βοήθεια δικαστικών αποφάσεων απασκοπούν στο να εμποδίζονται οι εισαγωγές του προστατευόμενου προϊόντος από χώρο όπου δεν υφίσταται προστασία της ευρεσιτεχνίας.

Αυτό σημαίνει την άσκηση των δικαιωμάτων που προκύπτουν από τη φύση του δικαιώματος ευρεσιτεχνίας και χωρίς τα

οποία, όπως είδαμε, αυτό θα έχανε σχεδόν εντελώς την αξία του, διότι θα αμφισβητείτο το δικαίωμα καρπώσεως που έχει ο κάτοχος του διπλώματος, το οποίο πρέπει να του εξασφαλίζει δίκαιη ανταμοιβή για τις δαπάνες του. Η προκείμενη περίπτωση δεν θα μπορούσε στο σημείο αυτό να συγκριθεί με τη υπόθεση Grundig, στην οποία ελέγχθη ότι η μεταβίβαση δικαιώματος σήματος (του οποίου οι λειτουργίες, κατά τα λοιπά, διαφέρουν σημαντικά απ' αυτές του δικαιώματος ευρεσιτεχνίας) προς τον σκοπό εξασφάλισης της αντίθετης προς τη Συνθήκη αποκλειστικής διαθέσεως με αποκλεισμό των παράλληλων εισαγωγών (δηλαδή προς εξασφάλιση συμφωνίας περί κατανομής της αγοράς) είναι καταχρηστική, και δεν καλύπτεται ούτε από τον σκοπό ούτε από τη λειτουργία του δικαιώματος σήματος.

Προκύπτει, επομένως, ως προς το πρώτο ερώτημα, η συνοπτική διαπίστωση ότι δεν πρέπει μεν να αποκλείεται η εφαρμογή του άρθρου 86 επί της ασκήσεως δικαιωμάτων ευρεσιτεχνίας, αυτό όμως δεν μπορεί σε καμία περίπτωση όπως η προκείμενη να εμποδίσει τον κάτοχο του διπλώματος να προβάλει αξιώσεις προστασίας έναντι εισαγωγών από περιοχές όπου η ευρεσιτεχνία δεν προστατεύεται.

Για τους λόγους αυτούς πρέπει — και αυτή είναι και η γνώμη των διαδίκων κυβερνήσεων, της ενάγουσας και (εφόσον δεν λαμβάνονται υπόψη τα παράλληλα διπλώματα ευρεσιτεχνίας) αυτή της Επιτροπής — να δοθεί στο πρώτο ερώτημα αποφαστική απάντηση.

2. Επί του δευτέρου ερωτήματος

Με το συμπληρωματικό δεύτερο ερώτημα, το ολλανδικό δικαστήριο ζητεί να μάθει,

εάν αρμόζει διαφορετική απάντηση αν διαπιστωθεί ότι ο κάτοχος του διπλώματος (ή ο αδειούχος εκμεταλλεύσεως) απαιτεί για τα προϊόντα που θέτει σε κυκλοφορία στις Κάτω Χώρες υψηλότερες τιμές από αυτές που ισχύουν για τα προϊόντα που εισάγονται από την Ιταλία.

Στο σημείο αυτό θα μπορούσε κανείς, όπως ισχυρίζεται η ενάγουσα της εθνικής δίκης, να αρκεστεί στη δήλωση ότι η απλή ύπαρξη διαφοράς τιμών, χωρίς να διευκρινίζονται ούτε η έκτασή της ούτε οι λόγοι της, δεν επιτρέπουν, όπως είναι αυτονόητο, οποιοδήποτε ακριβές, από άποψη δικαίου του ανταγωνισμού, συμπέρασμα.

Εντούτοις, η απάντηση δεν θα έπρεπε να είναι τόσο συνοπτική, αλλά θα έπρεπε να παρατηρηθούν και τα εξής.

Μπορεί πράγματι να σκεφτεί κανείς ότι μια ακραία διαμόρφωση των τιμών μπορεί να θεωρηθεί ένδειξη για δεσπόζουσα θέση στην αγορά και καταχρηστική εκμετάλλευσή της υπό την έννοια του άρθρου 86, της μοναδικής διατάξεως της Συνθήκης περί δικαίου του ανταγωνισμού, η οποία, όπως είδαμε, ενδιαφέρει στην προκειμένη περίπτωση. Δεν θα έπρεπε πάντως να αρκεστεί ο εθνικός δικαστής μόνο σ' αυτή την ένδειξη, αλλά θα έπρεπε να προβεί και σε συμπληρωματικές ακριβείς διαπιστώσεις (οι οποίες, φυσικά, δεν μπορούν να γίνουν στα πλαίσια της ερμηνευτικής διαδικασίας του άρθρου 177) για να καταλήξει σε αξιόπιστη διαπίστωση της δεσπόζουσας θέσεως στην αγορά και της καταχρηστικής εκμεταλλεύσεώς της (π.χ. μέσω συγκρίσεων με ανάλογες καταστάσεις σε άλλες αγορές που προστατεύονται με διπλώματα ευρεσιτεχνίας, όπως θεωρεί ορθό η Γαλλική Κυβέρνηση). Αφού, όπως δείχτηκε στη δίκη κατά τρόπο πειστικό, μια ορισμένη (έστω και αισθητή) διαφορά στις τιμές μπορεί να

προκύπτει αναγκαστικά σε ένα πραγματικό όπως το προκείμενο, από τη φύση των πραγμάτων. Είναι έτσι φυσικό να βαρύνεται η τιμή ενός προστατευόμενου προϊόντος (είτε πωλείται άμεσα από τον κάτοχο του διπλώματος είτε από αδειούχο εκμεταλλεύσεως υποχρεούμενο σε αντιπαροχή) από τις ιδιαίτερα υψηλές, στη βιομηχανία φαρμάκων, δαπάνες για την έρευνα (ακόμη και την ανεπιτυχή), οι οποίες πρέπει, λόγω της ταχύτητας των εξελίξεων, να αποσβέννυνται σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα. Όπως τόνισα ήδη, χωρίς τη δυνατότητα αυτή καλύψεως των εξόδων με τη βοήθεια του αποκλειστικού δικαιώματος θα εξέλειπε κίνητρο για πολυδάπανες έρευνες. Η τιμή βαρύνεται ομοίως με τα έξοδα αποκτήσεως του διπλώματος, εισαγωγής του προϊόντος στην αγορά και αποκτήσεως φήμης και πελατείας (π.χ. επί προϊόντων που διατίθενται υπό ορισμένο σήμα). Με όλα τα έξοδα αυτά δεν βαρύνεται ο παραγωγός σε χώρα όπου το προϊόν δεν προστατεύεται, ο οποίος μπορεί να εκμεταλλεύεται ξένες εφευρέσεις χωρίς αντιπαροχή βάσει των δημοσιευμένων καταχωρήσεων. Δεν είναι λοιπόν απορίας άξιο το ότι μπορεί να προσφέρει τα προϊόντα του σε σημαντικά χαμηλότερες τιμές. Σε αυτό προστίθενται πιθανόν επίσης, όπως καταβλήθηκε προσπάθεια αποδείξεως κατά την προφορική διαδικασία, διαφορές ως προς την ποιότητα, οι οποίες μπορούν επίσης να μεταφέρονται στην τιμή.

Εάν, πάντως, λαμβανομένων υπόψη των αναφερθέντων στοιχείων, προέκυπτε ότι,

3. Περίληψη

Από τα ανωτέρω προκύπτουν οι εξής συνοπτικές απαντήσεις επί των υποβληθέντων ερωτημάτων:

— Ούτε το άρθρο 85 ούτε το άρθρο 86 της Συνθήκης ΕΟΚ αποκλείουν την επίτευξη εκ μέρους κατόχου διπλώματος ευρεσιτεχνίας που χορηγήθηκε από

συνεπεία δεσπόζουσας θέσεως στην αγορά, υφίσταται μη δίκαιη, οικονομικά μη δικαιολογημένη διαμόρφωση των τιμών υπό την έννοια του άρθρου 86 στοιχείο α, δεν θα μπορούσε, κατά την ορθή ερμηνεία, να επέλθει ως έννομη συνέπεια η στέρηση του κατόχου του διπλώματος από τις νόμιμες αξιώσεις του προστασίας κατά των εισαγωγών από χώρες όπου δεν προστατεύεται το δικαίωμά του, αξιώσεις που ενδιαφέρουν κατά πρώτο λόγο το παραπέμπον δικαστήριο. Αυτό, όπως είδαμε, θα ισοδυναμούσε με σχεδόν πλήρη στέρηση του δικαιώματος ευρεσιτεχνίας από την ουσία και την αξία του, δηλαδή με κατάργηση της προστατευόμενης δεσπόζουσας θέσεως που προκύπτει από αυτό. Το άρθρο όμως 86 δεν προβλέπει αυτό, δηλαδή την καταδική της δεσπόζουσας θέσεως αυτής καθεαυτής, αλλά μόνο την απαγόρευση της καταχρηστικής εκμεταλλεύσεως της. Όταν λοιπόν η καταχρηστική εκμετάλλευση συνίσταται στη διαμόρφωση των τιμών, μόνο αυτή θα μπορούσε να είναι αντικείμενο μέτρου προβλεπόμενου από το δίκαιο του ανταγωνισμού (π.χ. κατά το άρθρο 3 του κανονισμού 17), όχι, όμως, αντίθετα, και η προσπάθεια παρεμποδίσεως των εισαγωγών από χώρες όπου δεν υφίσταται προστασία.

Έτσι πρέπει, εν πάση περιπτώσει, όπως προτείνουν, μεταξύ άλλων, η Επιτροπή, η Γαλλική και η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση, και στο δεύτερο ερώτημα να δοθεί αποφαστική απάντηση.

κράτος μέλος, δικαστικής απαγορεύσεως, βάσει του δικαιώματος ευρεσιτεχνίας, της εισαγωγής των προστατευόμενων προϊόντων από άλλο κράτος μέλος, στο οποίο δεν παρέχεται προστασία για τα προϊόντα και τη μέθοδο παρασκευής τους.

- Αυτό ισχύει ακόμη και αν ο κάτοχος του διπλώματος (ή ο αδειούχος εκμεταλλεύσεως) θέτει σε κυκλοφορία τα προϊόντα εντός του κράτους μέλους που παρέχει προστασία της ευρεσιτεχνίας σε τιμές ανώτερες από αυτές που απαιτούνται στο ίδιο κράτος μέλος για προϊόντα, τα οποία εισήχθησαν από κράτος μέλος όπου η ευρεσιτεχνία δεν προστατεύεται.